

Foeperpot, aculeaten-rijkdom op een snipper van twee hectare

Stijn Schreven

Inleiding

Veel aculeatenliefhebbers struinen voor hun geliefde groep vaak de droge en warme gebieden af. Uit dit verslag blijkt dat ook een drassig gebiedje aardig wat bijen en wespen kan herbergen. Dit ondanks – of misschien juist dankzij – de menselijke invloeden eromheen.

Het terrein

De Foeperpot (Ac. 193-420) is een klein, drassig natuurgebied bij Groesbeek. Het gebied omvat 2 hectare en bestaat uit een aantal bloemrijke hooilanden en enkele struwelen met wilg, meidoorn en sleedoorn. De hooilanden herstellen zich geleidelijk tot veldrusschraallanden (Crepido-Juncetum) en blauwgraslanden (Junco-Molinion) sinds herintroductie van het hooilandbeheer in 1988 door de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek (Brinkhof 2003). Met haar geringe grootte ligt het gebied als een natuursnipper geïsoleerd in de bebouwing: aan de noordzijde loopt een fietspad met een oude eikenlaan, aan de westzijde ligt ook een fietspad, aan de zuidoostzijde een weg en aansluitend aan deze wegen en paden liggen woonwijken (Fig. 1).

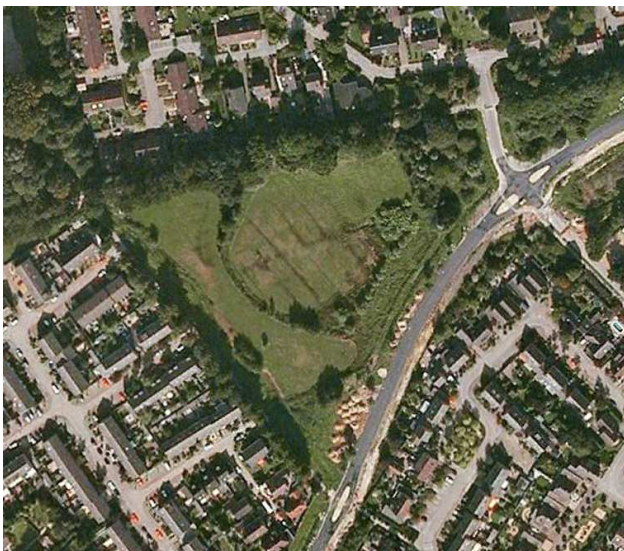

Fig. 1. De Foeperpot (bron: GoogleEarth).

Onderzoek

In 2009 bezocht ik dit gebied voor het eerst lettend op angeldragers. Op de toen (25 mei) bloeiende

wateraardbei was het een komen en gaan van hommels (*Bombus lucorum*, *B. hypnorum*, *B. terrestris*, *B. pratorum*, *B. pascuorum*). Een maand later, op 17 juni, waren het de kattenstaart en moerasrolklaver die de aandacht van de meeste bijen trokken. Verschillende bijen werden verzameld, maar pas in februari het jaar erop – toen ik de literatuur ervoor had – kregen ze namen. Naast een man *Chelostoma rapunculi* en verschillende *Megachile willughbiella*, bleek een man te zijn gevangen, van een nieuwe soort behangersbij voor Nederland. Deze wordt binnenkort gepubliceerd in Nederlandse Faunistische Mededelingen nr. 35. Vanwege deze opwindende vondst heb ik me voorgenomen om in 2010 opnieuw het gebied te bezoeken en vast te stellen of de soort er gevestigd is. Op 26 juni 2010 zijn Hans Nieuwenhuijsen, Jan Smit en ik op zoek gegaan naar de nieuwe soort. Daarbuiten heb ik op 12 april, 16 mei, 9 juli, 20 juli en 20 augustus een bezoek gebracht, om ook een beeld te krijgen van de angeldragerdiversiteit over het seizoen.

Resultaten

In totaal zijn 52 soorten angeldragers gevonden (tabel 1). Dit aantal is exclusief nog niet gedetermineerde groepen (groefbijen (7 ex.), bloedbijen (1) en onzekere determinaties (2)). Van de 33 bijensoorten die aangetroffen zijn, staan er acht op de Rode Lijst (Peeters & Reemer 2003): *Andrena bimaculata*, *A. gravida*, *Chelostoma florissomme*, *Megachile centuncularis*, *C. ericetorum*, *Nomada fulvicornis*, *Osmia niveata* en *Stelis punctulatisima*. Bijzondere andere angeldragers zijn *Holopyga generosa*, *Eumenes papillarius*, *Crossocerus podagricus* en *C. vagabundus*. De Franse veldwesp is talrijk in het gebied.

Bloemaanbod

Blauwgraslanden en andere natte, schrale graslanden staan bekend om hun bloemenrijkdom, die pas losbarst in mei en juni. De maanden daarvoor is het bloemaanbod in deze velden nog karig, en zouden vroege angeldragers in de problemen komen. De wilgen, sleedoorns en meidoorns aan de rand van het gebied heffen dit gebrek aan voorjaarsbloei op en zorgen zo voor een erg nuttige aanvulling. Later in het seizoen, als de hooilanden zelf in volle bloei staan, treden vooral moerasrolklaver, kale jonker, grote kattenstaart, wateraardbei, waterkruid, enkele schermbloemen en moerasspirea op als belangrijke voedselplanten. Een aantal hiervan bloeit langer door en krijgt ook in juli en augustus nog de meeste angeldragers. Voor wespen bleek één vuilboomstruik in het gebied een geliefde nectarplant, die een groot deel van het seizoen bleef bloeien.

Conclusie

Hoewel de nieuwe soort in 2010 niet meer is aangetroffen, werden er veel bijzondere vangsten

gedaan. De soortenrijkdom aan angeldragende bijen en wespen in een klein drassig gebied als de Foerperpot is aanzienlijk. De vraag is dan: hoe is deze rijkdom te verklaren?

Wat opvalt is dat 22 soorten ondergronds nestelen (als nestelaar danwel broedparasiet), 18 soorten bovengronds en 11 soorten onder- of bovengronds (Fig. 2). Men zou, op basis van het natte karakter van het gebied, in eerste instantie een verdeling verwachten die juist gedomineerd wordt door hout- en stengelnestelaars. Dat de verdeling nu min of meer gelijk is, kan liggen aan aanvullende nestgelegenheden buiten het gebied: de paden en wegen (hoge droge

Het beheer zal en hoeft waarschijnlijk niet aangepast te worden om de diversiteit te behouden: de nadruk ligt sterk op behoud van de flora en zolang dit betekent dat eind augustus gemaaid wordt kan het merendeel van de angeldragers overleven. Bovendien kunnen laatvliegende soorten na het maaien uitwijken naar omliggende tuintjes. Wel is het voor voorjaarssoorten belangrijk dat de struwelen behouden blijven, alsook de plaatselijke bramenstruiken, die nestgelegenheden bieden. Een onderzoek naar de daadwerkelijke rol van de tuinen als nest- en voedselvoorziening zou interessant zijn, zeker nu de Nederlandse particuliere tuinen sterk verstenen.

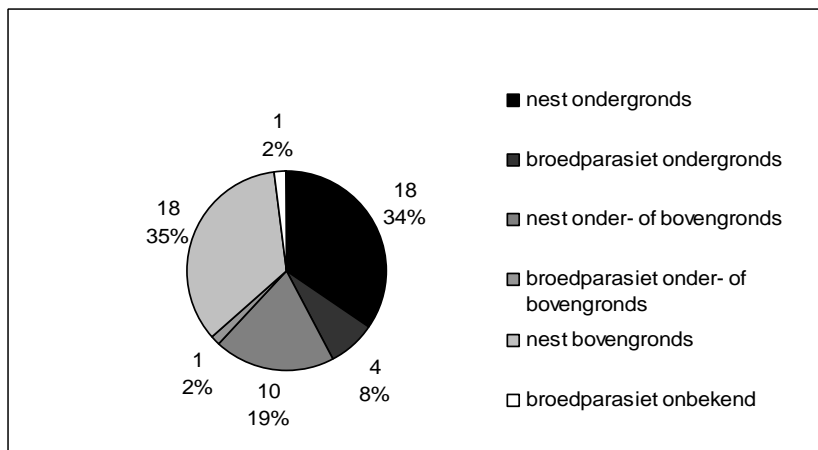

Fig. 2. Nestelwijze van de soorten in de Foerperpot (aantal soorten en corresponderend percentage). "broedparasiet onbekend" slaat in dit geval op *Holopyga generosa*, waarvan de gastheer nog niet vastgesteld is.

bermen), de struwelen en de tuintjes. In een ander drassig gebied in de buurt, De Bruuk, vond ik eenzelfde verrassende verdeling, met zelfs ruim 50% van de soorten (totaal 73) in de bodem nestelend. Het zou interessant zijn de verspreiding van de nestlocaties van soorten in zulke drassige gebieden eens nader te onderzoeken.

Onder de aangetroffen soorten zijn bovendien enkele cultuurvolgers en ook veel soorten die o.a. goed gedijen in stedelijk gebied. Dit kan dus wijzen op een positieve wisselwerking tussen bebouwing en het natuurgebied, die ervoor zorgt dat er meer soorten kunnen voorkomen dan normaliter in een drassig hooiland. Daarnaast is natuurlijk de bloemenrijkdom van het gebied zelf belangrijk: tot eind augustus is hier veel en divers voedsel, daarna wordt het gemaaid.

Literatuur

- Brinkhof, H. 2003. 15 jaar vegetatieontwikkeling van de Foerperpot. - Groesbeeks Milieujournaal 113: 30-34.
- Peeters, T.M.J. & M. Reemer 2003. Bedreigde en verdwenen bijen in Nederland (Apidae s.l.). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. - EIS Nederland, Leiden, 96 p.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, 2004. De Wespen en Mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). Nederlandse Fauna 6. - KNNV / EIS Nederland, Leiden, 507 p.

Summary

We collected quite a surprising amount of aculeates in a two-hectare, isolated, marshy meadow reserve in Groesbeek: 33 species of bees and 19 other species of aculeates. These were found during two visits in 2009 and six visits in 2010. A new species for the Netherlands was discovered during the visit in 2009, and this was the reason for the series of visits in 2010. One could possibly explain the diversity by showing a positive feedback between nature reserve and nearby development. The nature reserve provides flowers; the shrubs, gardens and paths provide nesting. And that could be scarce in that wet area.

Tabel 1. Angeldragende bijen en wespen van de Foerperpot in 2209 en 2010. RL staat voor Rode-Lijstcategorie of zeldzaamheid (in geval van TNB); Zeldz. staat voor zeldzaamheid volgens Peeters et al. 2004.

Bijen		RL	Bloembezoek
<i>Andrena bicolor</i>	Tweekleurige zandbij	z	
<i>Andrena bimaculata</i>	Donkere rimpelrug	BE	<i>Filipendula ulmaria</i>
<i>Andrena chrysoceles</i>	Goudpootzandbij	z	<i>Anthriscus sylvestris</i> , <i>Filipendula ulmaria</i>
<i>Andrena dorsata</i>	Wimperflanzandbij	z	
<i>Andrena flavipes</i>	Grasbij	a	<i>Taraxacum officinale</i>
<i>Andrena gravida</i>	Weidebij	BE	<i>Taraxacum officinale</i>

<i>Andrena haemorrhoa</i>	Roodgatje	a	<i>Prunus spinosa</i>
<i>Andrena nitida</i>	Viltvlekzandbij	a	
<i>Anthidium manicatum</i>	Grote wolbij	z	<i>Lotus pedunculatus</i>
<i>Anthidium strigatum</i>	Kleine harsbij	z	<i>Lotus pedunculatus</i>
<i>Bombus hypnorum</i>	Boomhommel	a	
<i>Bombus lapidarius</i>	Steenhommel	a	<i>Cirsium palustre</i>
<i>Bombus lucorum</i>	Veldhommel	a	
<i>Bombus pascuorum</i>	Akkerhommel	a	<i>Cirsium palustre</i>
<i>Bombus pratorum</i>	Weidehommel	a	<i>Comarum palustre</i>
<i>Bombus terrestris</i>	Aardhommel	a	
<i>Chalicodoma ericetorum</i>	Lathyrusbij	KW	
<i>Chelostoma florissomne</i>	Ranonkelbij	KW	
<i>Chelostoma rapunculi</i>	Grote klokjesbij	z	
<i>Coelioxys elongata</i>	Slanke kegelbij	BE	
<i>Heriades truncorum</i>	Tronkenbij	z	<i>Jacobaea aquatica</i>
<i>Hylaeus hyalinatus</i>	Tuinmaskerbij	a	<i>Lytbrum salicaria</i>
<i>Macropis europaea</i>	Gewone slobkousbij	a	<i>Lysimachia vulgaris</i>
<i>Megachile centuncularis</i>	Tuinbladsnijder	KW	<i>Lytbrum salicaria, Lotus pedunculatus</i> <i>Lytbrum salicaria, Lotus pedunculatus, Rubus</i> <i>sp.</i>
<i>Megachile willughbiella</i>	Grote bladsnijder	a	
<i>Megachile sp.</i>		*	
<i>Melitta nigricans</i>	Kattenstaartdikpoot	zz	<i>Lytbrum salicaria</i>
<i>Nomada fabriciana</i>	Roodzwarte dubbeltand	z	<i>Jacobaea aquatica</i>
<i>Nomada fulvicornis</i>	Roodsprietwespbij	BE	
<i>Nomada signata</i>	Signaalwespbij	z	
<i>Osmia niveata</i>	Zwartbronzen houtmetselbij	BE	<i>Cirsium palustre</i>
<i>Osmia rufa</i>	Rosse metselbij	a	
<i>Panurgus calcaratus</i>	Kleine roetbij	z	<i>Mimulus guttatus</i>
<i>Stelis punctulatisima</i>	Geelgerande tubebij	KW	
Goudwespen		Zeldz.	Bloembezoek
<i>Holopyga generosa</i>		z	
<i>Hedychrum gerstaeckeri</i>		ma	
Graafwespen		Zeldz.	Bloembezoek
<i>Argogorytes mystaceus</i>		va	
<i>Cerceris arenaria</i>	Grote snuitdoder	a	
<i>Cerceris quadricincta</i>	Geelbuikknoopwesp	va	
<i>Cerceris rybyensis</i>	Groefbijendoder	a	
<i>Crabro peltarius</i>	Kleine zeefwesp	a	
<i>Crossocerus podagricus</i>		ma	
<i>Crossocerus vagabundus</i>		ma	
<i>Lindenius albilabris</i>		a	
<i>Mellinus arvensis</i>	Gewone vliegendoder	a	
<i>Psenulus pallipes</i>		va	
<i>Trypoxylon attenuatum</i>		va	
Plooiwleugelwespen		Zeldz.	Bloembezoek
<i>Ancistrocerus nigricornis</i>		va	
<i>Ancistrocerus trifasciatus</i>		a	
<i>Dolichovespula media</i>	Middelste wesp	a	
<i>Dolichovespula saxonica</i>	Saksische wesp	a	
<i>Eumenes papillarius</i>		ma	<i>Rhamnus frangula</i>
<i>Polistes dominulus</i>	Franse veldwesp	z	
<i>Symmorphus bifasciatus</i>		a	
<i>Vespula germanica</i>	Duitse wesp	a	

* eerste waarneming voor Nederland. Publicatie volgt in Nederlandse Faunistische Mededelingen nr. 35 (2011).